

KARAR ve HÜKÜM

Prof. Dr. Süha TANRIVER

Doç. Dr. Emel HANAĞASI

©Bu doküman eğitim amacıyla hazırlanmış ve öğrenciye verilmiştir.

İzinsiz çoğaltılması ve satılması halinde gerekli cezaî ve hukukî yollara başvurulacaktır.

DAVANIN TEMEL AŐAMALARI

ÖN İNCELEME

**Davanın
açılması**

**Dilekçelerin
teatısı**

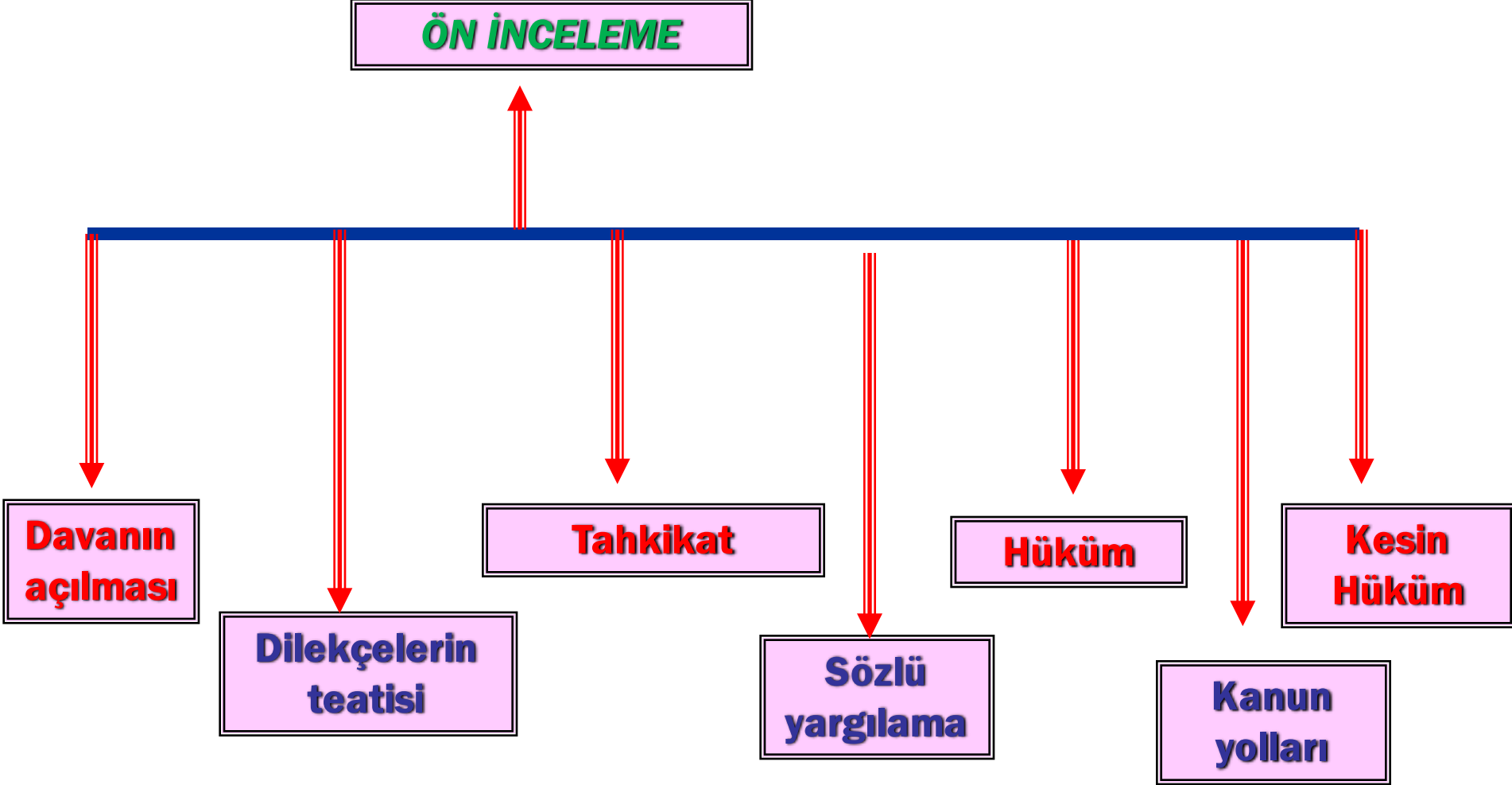
Tahkikat

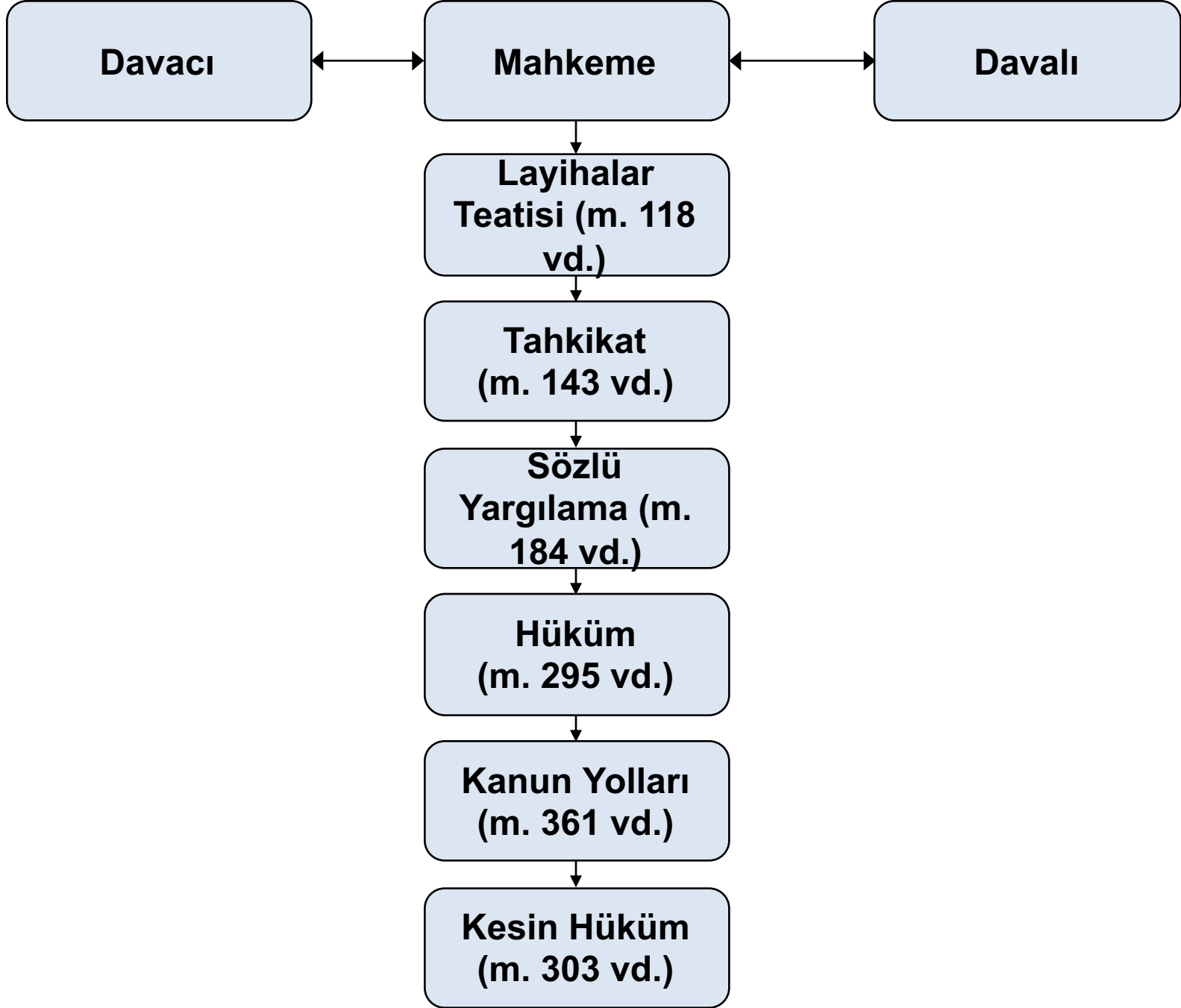
**Sözlü
yargılama**

Hüküm

**Kanun
yolları**

**Kesin
Hüküm**

KARAR VE HÜKÜM

Karar Kavramı ve Çeşitleri

Yargısal karar, uyuşmazlık hakkında bir karar verilmesi amacıyla hukuki gerekçeye dayandırılmış irade açıklamasıdır. Mahkemenin görevi, uyuşmazlık hakkında karar vermek, uyuşmazlığı bir kararla sonuçlandırmaktır.

Ara kararı: Yargılamaya son vermeyen, hâkimin yargılamadan elini çekmesi sonucu doğurmayan, yargılamaya devam edilmesini sağlayan karardır. Örneğin, yetki itirazının reddi, bozma kararına uyulması.

- Usuli kazanılmış hakları ihlâl etmedikçe hâkim verdiği ara kararından dönebilir.
- Ara kararına karşı başvurulabilecek bir kanun yolu yoktur; ancak asıl hükümlerle birlikte temyiz edilebilir.

Nihai karar: Yargılamaya son veren ve hâkimin yargılamadan elini çekmesi sonucunu doğuran karardır. Örneğin yetki itirazının kabulü, direnme kararı.

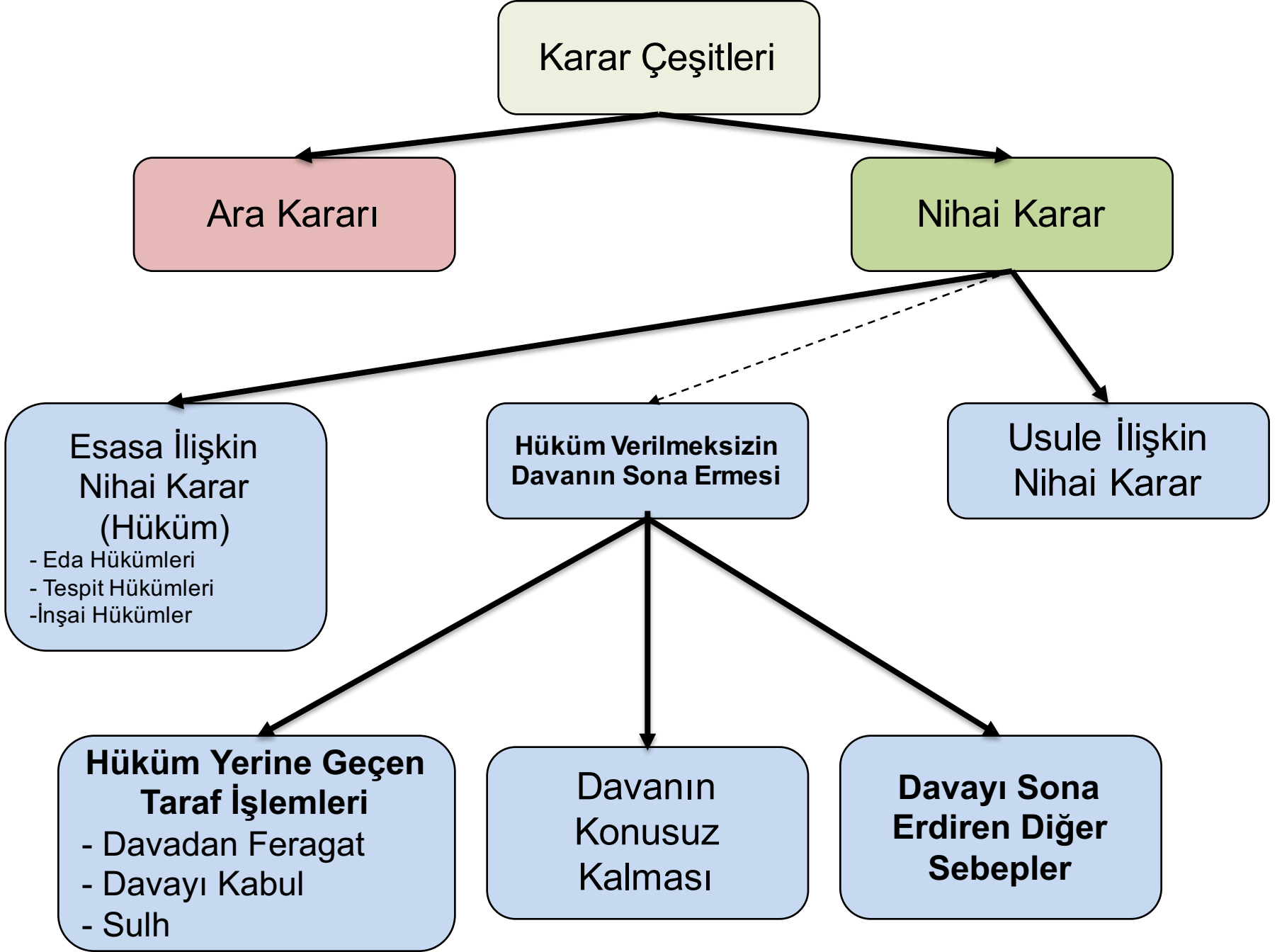
- Hâkim verdiği kararın yanlış olduğunu düşünse dâhi, bu kararından dönemez ve bu kararını değiştiremez.
- Nihai kararlara karşı temyiz yoluna başvurulabilir.

KARAR VE HÜKÜM

Esasa İlişkin Nihai Karar: Hâkimin uyuşmazlığın esasını inceleyerek verdiği karardır. Yani davada ileri sürülen taleplerin maddi hukuk açısından incelenerek esas bakımından kabul veya reddine ya da kısmen kabul veya kısmen reddine ilişkin kararlardır. Mahkemedен istenen hukuki korumaya göre üçe ayrılır:

- Eda Hükümleri
- Tespit Hükümler
- İnşai Hükümler

Usule İlişkin Nihai Kararlar: Davanın esası ile ilgili olmayan, usule ilişkin bir sorun hakkında verilen nihai karardır. Örneğin, yetkisizlik veya görevsizlik kararı ya da dava şartı yokluğundan davanın reddi.

KARAR VE HÜKÜM

-Kararın İçeriği ve Bildirilmesi

HMK 295 vd.

Kararın İçeriği

Kararın Bildirilmesi

HMK 294

-Hükmün Etkileri

- Hükmün Açıklanması (Tavzihi)

HMK 305, 306

ISLAH

Tarafların, yargılamadaki usul işlemlerini tamamen veya kısmen düzeltmelerine islah denir (m. 176). Islah, mahkemeye yöneltilen tek taraflı ve açık bir irade beyanıdır. Bu sebeple, şartları yerine getirildiğinde islahın gerçekleşmesi, karşı tarafın veya mahkemenin kabulüne bağlı değildir.

İddia ve savunmayı değiştirme genişletme sayılmayan hallerde veya karşı tarafın genişletmeye ve değiştirmeye rıza gösterdiği hallerde, islahla başvurmaya da gerek yoktur. Ayrıca, açık yazı ve hesap hatalarının düzeltilmesi için de islah yoluna başvurmaya gerek yoktur, bunların her zaman düzeltilmesi mümkündür (m. 183).

Islahın konusu, tarafların yaptıkları kendi usul işlemleridir. Taraflar islahla, dilekçelerinde belirttikleri vakıaları, dava konusunu, talep sonucunu değiştirebilirler.

Islahla ikinci tanık listesi verilemez (m. 240). Ayrıca Yargıtay, islahla davalının değiştirilemeyeceği görüşünü kabul etmektedir.

Davanın tamamen veya kısmen islahı mümkündür. **Davanın tamamen islahı** dava dilekçesinden itibaren yapılan islahtır. Bu sebeple, ancak davanın tamamen islahını davacı veya karşılık dava açmışsa, davalı yapabilir. Davanın kısmen islahı ise, davanın tamamı değil; taraflarca dava dilekçesinden sonraki herhangi bir usul işlemi islah edilir.

ISLAH

Davasını tamamen ıslah ettiğini bildiren taraf, bu bildirimden itibaren bir hafta içinde yeni bir dava dilekçesi vermek zorundadır. Aksi hâlde, ıslah hakkı kullanılmış sayılır ve ıslah hiç yapılmamış gibi davaya devam edilir (m. 180)

Islah, tahkikatın sona ermesine kadar yapılabilir (m. 177). **Yargıtay'da ıslah yapılamaz.**

Aynı davada, taraflar ancak bir kez ıslah yoluna başvurabilir (m. 176). Islah eden taraf, ıslah sebebiyle geçersiz hâle gelen işlemler için yapılan yargılama giderleri ile karşı tarafın uğradığı ve uğrayabileceği zararları karşılamak üzere hâkimin takdir edeceği teminatı, bir hafta içinde, mahkeme veznesine yatırmak zorundadır. Aksi hâlde, ıslah yapılmamış sayılır (m.178, I).

Islah, bunu yapan tarafın teşmil edeceği noktadan itibaren, bütün usul işlemlerinin yapılmamış sayılması sonucunu doğurur.(m. 179, c. 1). Tamamen ıslahta, davaya, yeni dava dilekçesindeki haliyle devam edilir, kısmen ıslahta ise, sadece ıslah edilen kısım bakımından yeni durum dikkate alınır.

Islahın konusunda kalan daha önceki işlemler, yapılmamış sayılmakla birlikte kanun buna birtakım sınırlamalar getirmiştir. Mahkeme önünde yapılan ikrar, tanık ifadeleri, bilirkişi rapor ve beyanları, keşif ve isticvap tutanakları, yerine getirilmiş olan veya henüz yerine getirilmemiş olmakla beraber, karşı tarafın yerine getireceğini ıslahtan önce bildirmiş olması koşuluyla, yeminin teklifi, reddi veya iadesi ıslah ile geçersiz kılınamaz. (m. 179, c.2).

DOSYANIN İŞLEMEN KALDIRILMASI (m. 150)

Usulüne uygun şekilde davet edilmiş olan taraflar, duruşmaya gelmedikleri veya gelip de davayı takip etmeyeceklerini bildirdikleri takdirde dosyanın işlemde kaldırılmasına karar verilir. (m. 150,1)

Usulüne uygun şekilde davet edilmiş olan taraflardan biri duruşmaya gelir, diğeri gelmezse, gelen tarafın talebi üzerine, yargılamaya gelmeyen tarafın yokluğunda devam edilir veya dosya işlemde kaldırılır. Geçerli bir özrü olmaksızın duruşmaya gelmeyen taraf, yokluğunda yapılan işlemlere itiraz edemez.(m. 150,2)

Duruşma gününün belli edilmesi için tarafların başvurması gereken hâllerde gün tespit ettirilmemişse, son işlem tarihinden başlayarak bir ay geçmekle dosya işlemde kaldırılır. (m. 150,3)

DOSYANIN İŞLEMEN KALDIRILMASI (m. 150)

Dosyanın işlemden kaldırılmasından sonra, **üç ay içinde, taraflardan biri, yenileme talebi ile** işlemden kaldırılan davanın yenilenmesini isteyebilir (m. 150, III). Bu süre boyunca dava derdest sayılır. Taraflar, davanın yenilenmesini **ilk bir ay içinde isterlerse, taraflardan herhangi bir harç alınmaz. Bir ay geçtikten sonra, talepte bulunulursa, yeniden harç alınır** Yenilenen dava, yeni bir dava sayılmaz, eski davanın devamıdır (m. 150, IV, c. 2).

Yenilenmiş olan dava, şartları gerçekleşirse, yeniden işlemden kaldırılabilir. Ancak dosyanın işlemden kaldırılması ve tekrar yenilenmesi, bir defa tekrarlanabilir. Yani bir davada dosya, en fazla iki defa işlemden kaldırılabilir ve yenilenebilir. Aksi halde, bir defa daha dosyanın işlemden kaldırılması şartları gerçekleşirse, davanın açılmamış sayılmasına karar verilir (m. 150, VI).

Davanın açılmamış sayılması ile davanın tüm sonuçları ortadan kalkar, dava hiç açılmamış gibi sonuç doğar. Açılmamış sayılan bir dava, harç yatırılarak yeniden açılabilir. Ancak bu dava, eski davanın devamı sayılmaz ve onun sonuçları devam etmez.

KARAR VE HÜKÜM

Hüküm Verilmeksizin Davanın Sona Ermesi

A. Hüküm Yerine Geçen Taraf İşlemleri

- 1.Davadan Feragat
- 2.Davayı Kabul
- 3.Sulh

B. Davanın Konusuz Kalması

Davanın açılmasından sonra, davacının hukuki yararı veya davanın konusu ortadan kalkarsa, dava konusuz kalır ve karar vermeye gerek kalmaz. Örneğin tahliye davasında gayrimenkul tahliye edilir veya alacak davasında borç ödenir. Mahkeme, davanın konusuz kalması halinde bir hüküm vermez, **sadece kararında davanın konusuz kaldığını belirterek son verir.** Ancak, mahkemenin davanın konusuz kalması yanında **yargılama giderleri hakkında bir karar vermesi gerekir.** Bu konuda davanın açılmasında kim haksız ise, davaya devam edilseydi kimin aleyhine karar verilecek idiyse, yargılama giderlerine de o kişinin mahkûm edilmesi gerekir.

C. Diğer Sona Erme Sebepleri

Davanın açılmasından sonra yapılması gereken bazı işlemler yerine getirilmediğinde de dava sona erer. Örneğin harcın verilen sürede ödenmemesi veya bazı usul işlemlerinin yapılmaması üzerine davanın açılmamış sayılması kararı.

KARAR VE HÜKÜM

Hüküm Verilmeksizin Davanın Sona Ermesi

A. Hüküm Yerine Geçen Taraf İşlemleri

DAVADAN FERAGAT: Davadan feragat, davacının talep sonucundan vazgeçmesidir (m.307).

Feragat, **hüküm kesinleşinceye kadar her aşamada** yapılabilir ve davacının mahkemeye hitaben yapacağı tek taraflı, açık bir irade açıklaması ile gerçekleşir. Bunun için karşı tarafın veya mahkemenin rızasına gerek yoktur. Mahkeme sadece feragatin, usul hukuku kurallarına uygun olup olmadığını inceler. Feragat kural olarak, her tür davada mümkündür. Ancak, hâkime karşı açılan tazminat davalarında feragat davayı sona erdirmeyeceği gibi, ortaklığın giderilmesi (şüyuun giderilmesi) davalarında da, davalılardan biri davaya devam etmek isterse, feragat sonuç doğurmaz.

Şarta bağlı feragat yapılamaz.

Feragat kararı üzerine, davacı, yargılama giderlerine davayı kaybetmiş gibi mahkûm olur (m. 312).

Feragat, maddi anlamda kesin hükmün sonuçlarını doğurur (m. 311) ve davacı feragatten dönemez. Bu karara karşı, **sadece usul hukuku kurallarına aykırılık sebebiyle temyiz yoluna başvurulabilir.** Bunun dışında, feragatin hata, hile, ikrah sebebiyle geçersiz olduğu aynı davada veya feragatin feshi için açılacak ayrı bir davada ileri sürülebilir.

KARAR VE HÜKÜM

Hüküm Verilmeksizin Davanın Sona Ermesi

A. Hüküm Yerine Geçen Taraf İşlemleri

DAVANIN KABULÜ: Davayı kabul, davalının, davacının davasında talep ettiği, talep sonucunu kabul etmesidir (m. 308). Feragatten farklı olarak, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemedikleri davalarda, davalının kabulü, davayı sona erdirmez, davaya devam edilir.

Hüküm kesinleşinceye kadar her aşamada yapılabilir ve davacının mahkemeye hitaben yapacağı tek taraflı, açık bir irade açıklaması ile gerçekleşir. Bunun için karşı tarafın veya mahkemenin rızasına gerek yoktur. Mahkeme sadece kabulün, usul hukuku kurallarına uygun olup olmadığını inceler. **Kabul şarta bağlı yapılamaz**, ancak, ileri sürülen şart bir sulh teklifi olarak değerlendirilebilir. Kabul şarta bağlı yapılamasa da, davayı tamamen veya kısmen kabul mümkündür. Kabul üzerine, davacı yargılama giderlerine davayı kaybetmiş gibi mahkûm olur (m. 312).

Kabul, **maddi anlamda kesin hükmün sonuçlarını doğurur** (m. 311) ve **davalı kabulden dönemez. Sadece usul hukuku kurallarına aykırılık sebebiyle, temyiz yoluna başvurulabilir.** Bunun dışında, kabulün hata, hile, ikrah sebebiyle geçersiz olduğu aynı davada veya kabulün feshi için açılacak ayrı bir davada ileri sürülebilir.

KARAR VE HÜKÜM

Hüküm Verilmeksizin Davanın Sona Ermesi

A. Hüküm Yerine Geçen Taraf İşlemleri

SULH: Sulh, tarafların aralarındaki uyuşmazlığı anlaşarak sonuçlandırmalarıdır. Sulh, bir sözleşme olup, kural olarak tarafların karşılıklı olarak kısmî kabul, kısmî feragati anlamına gelir. Tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyecekleri hususlarda sulh yapmaları da mümkün değildir.

Feragat ve kabulden farklı olarak, şarta bağlı sulh mümkündür. Ancak şarta bağlı yapılan sulhte bu şart hükümde belirtilemez. Sadece davanın sulh ile sonuçlandırıldığı yazılır.

Sulhle dava sona erer ve mahkeme sadece usul hukuku kurallarına uyulup uyulmadığını inceler ve daha sonra sulhun içeriğine göre karar verir. **Şarta bağlı olmayan sulh, maddi anlamda kesin hükmün sonuçlarını doğurur.** Şarta bağlı sulh ise, şarta bağlı hüküm kurulmayacağından ve henüz şart gerçekleşmediğinden kesin hüküm oluşturmaz. Bununla birlikte nasıl yapılırsa yapılsın **sulhten dönülemez.** Ancak, hata, hile ve ikraha dayanılarak sulh sözleşmesinin iptali istenebilir.

Taraflar yaptıkları sulhte, yargılama giderleri hakkında da anlaşmışlarsa, mahkeme buna göre karar verir, gerekirse taraflara bu konuda da anlaşmaları için süre verir. Taraflar, yargılama giderleri hakkında anlaşamazlarsa, mahkemenin, sulh anlaşmasını esas alarak giderleri paylaşması gerekir.

KARAR VE HÜKÜM

YOK VE ETKİSİZ HÜKÜMLER

Genel Olarak Hüküm Sakatlıkları

Karar verilirken gerek usul hukukuna gerekse maddi hukuka uygun davranılmalıdır, hukuk kurallarının amacı doğru ve sağlıklı bir karar verilmesini sağlamaktır. Ancak, bazen maddi hukuka ve usul hukukuna aykırı yargılama yürütülerek karar verilebilir. Buna karşı kontrol mekanizması içerisinde kanun yolları öngörülmüştür. Bu yanlışlığa rağmen bir karar kanun yoluna başvurulabilir veya başvurulmadan kesinleşebilir. Hüküm kesinleştikten sonra, yanlış da olsa kural olarak değiştirilmesi, uygulanmaması söz konusu olamaz. Ancak öyle durumlar ortaya çıkabilir ki, kararın ortaya çıkmasındaki eksiklik ya da sakatlık, kararın varlığını veya doğuracağı etkiyi kısmen yahut tamamen ortadan kaldıran niteliktedir. Buradaki sakatlık sonucu karar, kanun yolundan geçip kesinleşmiş olsa dahi ona varlık kazandıramaz veya beklenen etkiyi sağlayamaz. Bu sebeple hüküm sakatlığı ya yok veya etkisiz hüküm şeklinde ortaya çıkar.

KARAR VE HÜKÜM

YOK (GÖRÜNÜŞTE) HÜKÜM

Yok Hüküm Halleri: Hükmün mevcut sayılabilmesi için, bir hukuki uyuşmazlık hakkında, kanuna ve hukuka uygun şekilde kurulmuş bir mahkeme tarafından, belirli şekilde verilen alenileşen kararın bulunması gerekir. Dolayısıyla bir karar, Hukuka ve kanuna uygun kurulmuş bir yargı organı tarafından verilmemişse (örneğin idari bir merci, mahkeme kalemi veya bir hâkimin yargılama dışında verdiği bir karar bu şekildedir),

Usulüne uygun şekilde alenileşmemişse (örneğin, hâkimin taslak olarak yazdığı tefhim etmediği veya hâkimin kanundaki asgari unsurları ile ortaya koymadığı bir karar), yok karardır.

Yok Hükmün Sonuçları: Yok hüküm söz konusu ise şeklen bir karar olsa da bu görünüştedir, gerçekte bir karar yoktur. Bu hükmün yokluğu kendiliğinden dikkate alınır, ne yargı organlarını ne de tarafları bağlar, kesin hüküm sonucunu doğurmaz. Yok hükmün yokluğunu belirlemek için tespit davası da açılması veya kanun yoluna başvurulması gerekli değildir. Hüküm yok sayıldığı için hiçbir etki de doğurmaz.

KARAR VE HÜKÜM

ETKİSİZ HÜKÜM

Etkisiz Hüküm Halleri: Etkisiz hükümler yok hükümlerden farklı olarak, hükmün asli ve zorunlu unsurlarını taşırlar, hüküm bir yargı organı tarafından verilip alenileşmiştir. Ancak, hüküm kısmen veya tamamen beklenen etkiyi gösteremez. Etkisiz hükümler için tam ve genel bir çerçeve çizmek mümkün değildir. Ancak sıklıkla karşılaşılan durumlar olarak şunlar sıralanabilir:

- Türk Yargı yetkisine dahil olmayan kişi hakkında bir karar verilmesi,
- Mevcut olmayan bir taraf hakkında karar verilmesi,
- Hükmün uygulanmayacak ve tavzih edilmeyecek derecede belirsiz ve çelişkili olması,
- Gerçekte mevcut olmayan bir hukuki ilişki ve uyuşmazlık hakkında karar verilmesi,
- Derdest olmayan bir yargılama hakkında hüküm verilmesi,
- Yürürlükteki hukuka aykırı hüküm verilmesi,
- Madden imkansız bir edim hakkında hüküm verilmesi.

KARAR VE HÜKÜM

Etkisiz Hükmün Sonuçları: Etkisiz hükümler, ne yargılama ne de icra hukuku bakımından doğurması gereken etkiyi doğurmaz. Hükmün etkisiz olduğu her zaman ileri sürülebilir. Etkisiz hükümler için kanun yollarına başvurulmasına engel yoktur, bu yönüyle de yok hükümden ayrılır. Etkisiz kararlar şeklen varlık kazanırlar, ancak hükmün etkisini doğuramazlar; çünkü, bunun için ya hukuki veya fiili bir engel vardır. Etkisiz hükümler sadece yargılama giderleri bakımından normal bir karardaki etkiyi doğurur. Hüküm kısmen etkisiz olabilir. Özellikle birden fazla hüküm fıkrası olan hükümlerde, bunların bir kısmı etkili bir kısmı etkisiz nitelikte olabilir.

KESİN HÜKÜM

Tüm nihaî kararlar, kesin hüküm haline gelir. Bir mahkeme, verdiği kararlar davadan elini çekiyorsa, bu nihaî bir karardır; fakat kural olarak henüz kesin bir karar değildir. Çünkü, bu karar ancak temyiz süresi geçtikten veya temyize başvurulup gerekli prosedür işletildikten sonra kesinleşecektir. Fakat, kanun yoluna başvurulması mümkün olmayan nihaî kararlar, aynı zamanda verildikleri anda kesin kararlardır.

Kesin hüküm geniş ve dar anlamda olmak üzere iki şekilde anlaşılmaktadır. ***Dar anlamda kesin hüküm***, hükmün sadece maddî anlamda kesinleşmesini ifade eder. Buna karşılık ***geniş anlamda kesin hüküm***, hükmün şeklî ve maddî bakımdan kesinleşmesi demektir. Bir hükmün maddî anlamda kesinleşmesi için şeklî anlamda kesinleşmesi de gerekir.